

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مدیریت تحصیلات تکمیلی
دانشکده ادبیات و علوم انسانی
گروه زبان و ادبیات فارسی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد در زبان و ادبیات فارسی

بررسی سفر قهرمان در دو حماسهٔ بیژن نامه و شیرنگ نامه

استاد راهنما:

دکتر حیدرعلی دهمرده

استاد مشاور:

دکتر محمد میر

تهیه و تدوین:

جواد راستگو

مهر ۱۴۰۳

چکیده

سفر قهرمان الگویی تکرار شونده از مراحل است که بسیاری از قهرمانان در طول داستان خود طی می‌کنند و توسط جوزف کمپبل، اسطوره‌شناس آمریکایی، تشریح شده است. این پایان نامه به بررسی سفر قهرمان در دو حماسه «بیژن نامه» و «شبرنگ نامه» بر اساس نظریه کمپبل می‌پردازد. «بیژن نامه»، داستان دلاوری‌های بیژن، فرزند گیو، است که به خواجه عمید ابوالعلاء عطاء بن یعقوب کاتب نسبت داده می‌شود. در این حماسه، بیژن در طول سفر قهرمانی خود به مرحله‌ای از بلوغ و تحول می‌رسد که می‌تواند گرگین، دشمن خود را ببخشد. این بخشش نشان‌دهنده رشد روانی و عاطفی او و دستیابی به مرحله‌ای است که کمپبل آن را «آزاد و رها» می‌نامد. بیژن از قهرمانی جوان و جنگجو به شخصیتی بالغ‌تر و پرشورتر تبدیل می‌شود که توانایی بخشش و گذشت را پیدا کرده است. «شبرنگ نامه» یکی از منظومه‌های پهلوانی پیرو شاهنامه است که در آن فرامرز، فرزند رستم، برای مقابله با شبرنگ دیوبند به ماجراجویی می‌پردازد. فرامرز پس از مواجهه با چالش‌ها و خطرات بزرگ، به مرحله‌ای از تحول می‌رسد که می‌تواند با دانش و تجربیات کسب‌شده به خانه بازگردد و به جامعه‌اش خدمت کند. این سفر قهرمانی او تطابق دقیقی با نظریه کمپبل دارد و نشان‌دهنده رشد معنوی و روانی اوست. فرامرز به مرحله‌ای می‌رسد که به عنوان ارباب دو جهان شناخته می‌شود، قادر به فعالیت در هر دو دنیای ایران و توران است. این بررسی نشان می‌دهد که هر دو حماسه با نظریه سفر قهرمان کمپبل انطباق زیادی دارند، اگرچه در برخی مراحل نظیر «خدابانو» و «زن در نقش و سوسه‌گر» در بیژن نامه تفاوت‌هایی وجود دارد. این تفاوت‌ها ویژگی‌های منحصر به فرد هر داستان را نشان می‌دهند و از چارچوب‌های کمپبل فراتر می‌روند.

کلید واژگان: سفر قهرمان، جوزف کمپبل، حماسه، بیژن نامه، شبرنگ نامه.

Abstract

The Hero's Journey is a recurring pattern of stages that many heroes undergo throughout their stories, as articulated by Joseph Campbell, the American mythologist. This thesis explores the hero's journey in two epic narratives, *Bizhan-nameh* and *Shabrang-nameh*, through the lens of Campbell's theory. *Bizhan-nameh* recounts the heroic exploits of Bizhan, the son of Giv, and is attributed to Khajeh Amid Abu'l-Ala Ata ibn Yaqub Katib. In this epic, Bizhan reaches a pivotal moment of maturity and transformation during his journey, ultimately attaining the capacity to forgive his adversary, Gorgin. This act of forgiveness symbolizes Bizhan's psychological and emotional growth, signifying his achievement of a stage Campbell refers to as the "Free and Deliberate." Bizhan evolves from a young, impulsive warrior into a more mature and compassionate figure, having developed the capacity to forgive and show mercy. *Shabrang-nameh*, one of the epic poems that follows the *Shahnameh*, tells the story of Faramarz, the son of Rostam, who embarks on a perilous quest to confront Shabrang Divband. After overcoming numerous challenges and dangers, Faramarz undergoes a transformative experience, reaching a point where he can return home, armed with newfound wisdom and experiences, to serve and contribute to his community. Faramarz's heroic journey closely mirrors Campbell's theory, illustrating his spiritual and psychological development. He reaches a stage where he becomes the "Master of Two Worlds," able to navigate both the realms of Iran and Turan. This analysis reveals that both epics closely align with Campbell's Hero's Journey model, though some stages—such as "The Goddess" and "Woman as Temptress"—differ in *Bizhan-nameh*. These variations highlight the distinct qualities of each narrative and suggest that they transcend Campbell's framework in certain aspects.

Keywords: Hero's Journey, Joseph Campbell, Epic, Bizhan-nameh, Shabrang-nameh.

University of Zabol
Graduate School
Faculty of Humanities
Department of Persian Language and Literature

**Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Persian Language and
Literature**

Examining the hero's journey in two epics, Bijan Nameh and Shabrang Nameh

Supervisor:
Dr. Heidar Ali Dahmardeh

Advisor:
Dr. Mohammad Mir

By:
Javad Rastgo

September 2024